



Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
Firat University Journal of Social Science
Cilt: 16, Sayı: 2 Sayfa: 133-146, ELAZIĞ-2006

AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİ VE TÜRKİYE'DE TARİH ÖĞRETİMİNİN GENEL AMAÇLARININ KARŞILAŞTIRMALI BİR DEĞERLENDİRMESİ

*Comparison and Evaluation of General Aims of The Teaching of History
Between Turkey and European Union's Countries*

İsmail H. DEMİRCİOĞLU

*Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü, Tarih Eğitimi ABD,
Söğütli-Akçaabat-TRABZON, E-Posta: Demircioglu61@yahoo.com*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'de ortaöğretim düzeyinde tarih müfredat programlarının karşılaştırmalı bir değerlendirmesini yapmaktır. Bu amaçla, ilk aşamada, İngiltere, Avusturya, Hollanda, Fransa, Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Estonya'nın tarih müfredat programlarının genel amaçlarının tanıtımı ve analizi yapılacaktır. Daha sonra, birliğe Mayıs 2004'de üye olan Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Estonya'nın tarih müfredat programlarının genel amaçlarıyla birliğin teknolojik ve ekonomik açıdan güçlü ülkeleri olan İngiltere, Avusturya, Hollanda, Fransa'nın tarih müfredat programlarının genel amaçlarının karşılaştırılması yapılacaktır. Buna ilaveten, ülkemiz tarih müfredat programının genel amaçları analiz edilerek diğer ülkelerin programlarıyla karşılaştırılacaktır. Son olarak, ülkemiz tarih müfredat programının geliştirilmesi için bir dizi öneride bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tarih Öğretimi, Tarih Müfredat Programı, Genel Amaçlar.

ABSTRACT

The purpose of this paper is to examine and compare general objectives of secondary history curriculum between Turkey and some European Unions' countries. With this in mind, first, the general objectives of history curriculum of England, Austria, Netherlands, France, Estonia, Hungary and Check Republic are being introduced and analysed. Secondly, the general of objectives of history curriculum of Estonia, Hungary and Check Republic which joined the European Union on May 2004 are compared with the general objectives of history curriculum of England, Austria, Netherlands, France developed countries of European Union. Furthermore, the general objectives of history curriculum of Turkey is introduced and compared with 7 European Union countries. Finally, some recommendations for the Turkish history curriculum are made.

Key Words: The Teaching of History, The History Curriculum, General Objectives.

Giriş:

Ortaöğretim düzeyinde tarih öğretiminin genel amaçları; öğrencilerin bu seviyedeki tarih öğretim süreci sonunda bilgi, beceri ve tutum açısından neler kazanabileceğini gösteren unsurlardır. Bu çerçevede, genel amaçlar; öğretmenlere öğrencilerini hangi seviyeye taşımaları gerektiğini göstermenin yanında, öğrencilere de tarih dersleri aracılığıyla neler yapabileceklerini gösteren bir rehber konumundadır. Tarih öğretmenlerinin, öğrencilerini hedeflenen amaçlara ulaştırabilmeleri için, genel amaçları çok iyi bilmelerinin yanında, bu amaçlara hangi etkinlikler aracılığıyla ulaşabilecekleri konusunda da gerekli deneyim ve beceriye sahip olmaları gerekmektedir.

Eğitim tarihi incelendiği zaman, eğitim ve öğretim aracılığıyla öğrencilere kazandırılması hedeflenen amaçların zaman içinde değiştiği görülmektedir. Toplumda meydana gelen sosyo-kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmelerin ışığı altında sosyal bilimler öğretiminin amaçlarının da değişmiştir (Köstüklü, 1998, s. 17). Sosyal bilimler öğretimi amaçlarında meydana gelen değişim, onun önemli bir disiplini olan tarihi de etkilemiş ve tarih öğretiminin amaçları güncel ihtiyaçların ışığı altında değişmiş ve zenginleşmiştir. Geçen yüzyılda tarih öğretiminin genel amaçlarında meydana gelen değişim incelendiği zaman, bir dizi faktörün bu değişimde önemli rol oynadığı görülür. Bu faktörlerin başında, barışın sağlanabilmesi için yapılan çalışmalar, insanlığa saygılı bireyleri yetiştirme, yurttaşlık bilincinin oluşturulması ve uluslararası dayanışmanın geliştirilmesi gelmektedir (Paykoç, 1991, s. 29-31; Safran ve Ata, 1996, 12-13). Buna ilaveten, özellikle II. Dünya Savaşı'nı takiben şehirleşmenin hızlanması, sanayileşme ve demokratikleşme de gelişmiş ülkelerde tarih öğretiminin genel amaçlarını etkileyen diğer unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

20. yüzyılda insanoğlu Avrupa merkezli olmak üzere iki dünya savaşı yaşamış ve büyük acılar çekmiştir. Bu tür savaşların yaşanmaması ve barışın tesis edilebilmesi için çalışmalar yürütülmüş ve tarih öğretimine bu bağlamda önemli görevler yüklenmiştir. I. Dünya Savaşı sonrası, barışın sürekliliğini sağlayabilmek için tarih ders kitapları ve öğretim programlarının değiştirilmesi gündeme gelmiş ve bu bağlamda çalışmalar yürütülmüştür. Ancak, bu çalışmalar istenilen neticeyi vermemiş ve II. Dünya savaşı sonrası da dünya barışının sağlanabilmesinde tarih öğretiminin kullanılmasıyla ilgili çalışmalar devam etmiştir (Safran ve Ata, 1996, s. 12-13). Yürütülen bu çalışmalarda, Birleşmiş Milletlere bağlı olarak 1945 yılında kurulan Unesco önemli roller oynamıştır (Safran ve Ata, 1996, s. 12-13). Ancak, Unesco'nun yürüttüğü çalışmaların, ağırlıklı olarak ders kitaplarında düşmanlık ifade eden ibarelerin çıkarılması üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir (Safran ve Ata, 1996, s. 12-13). Bu dönemde gelişmiş ülkelerde tarih

öğretimine yüklenen diğer bir misyon da, tarih öğretimi aracılığıyla insanlığa sayđı ve yurttaşlık bilincinin geliştirilmesidir.

şehirleşme, sanayileşme, sosyal ve ekonomik gelişme, tarih öğretiminin amaçlarında değişimin yaşanmasına yol açağ diğer önemli faktörlerdir. II. Dünya Savaşı sonrası, teknolojik ve ekonomik bakımdan gelişmiş ülkelerde sanayileşme, şehirleşmeyi hızlandırmış ve farklı din, dil ve ırktan olan insanlar bir arada yaşamaya ve çalışmaya başlamışlardır. Buna ilaveten, yaşamın gittikçe karmaşık bir hal alması neticesinde insanlar, daha nitelikli olmak zorunda kalmış ve toplumun değişik kesimleri; değişen şartlara ayak uydurabilecek uyumlu, etkin, üretken, yaratıcı ve problem çözebilen insanların nasıl yetiştirilmesi gerektiği üzerinde tartışmalar başlatmışlardır. Bütün bu gelişmeler, genelde sosyal bilimlerin amaçlarını, özelde ise tarih öğretiminin amaçlarını çağın ihtiyaçları doğrultusunda değiştirmış ve tarih dersleri yalnızca isim, rakam, sayı ve maddelerin ezberlenildiği bir ders olmaktan çıkmıştır. Yeni anlayışa göre, tarih öğretimi; barış, karşılıklı sayđı ve etkin vatandaşlık becerilerinin kazandırıldığı bir alan olmanın yanında öğrencilere, problem çözme ve analitik düşünebilme gibi becerileri kazandırabilecek bir alan olarak görölmeye başlanmıştır (Slater, 1995, s. 146; Haydn, Arthur ve Hunt, 1997, s. 21-22).

Günümüzde, ortaöğretim düzeyinde tarih öğretiminin genel amaçları incelendiği zaman, amaçların ülkeler arasında farklılaştığı görölmektedir. Özellikle ekonomik ve teknolojik açağan gelişmiş ülkelerde tarih öğretimi; öğrenciye tarihsel bilgi ve yaşanılan toplumun kültürünü kazandırmanın yanında, vatandaşlık bilinci, analitik düşünme ve problem çözme gibi beceri ve niteliklerin kazandırılabilieceği bir alan olarak görölmeye başlanmış ve müfredat programları değişen şartlar ve yeni ihtiyaçlar çerçevesinde yeniden oluşturulmuştur. Günümüzde ortak bir tarih öğretimi anlayışı oluşturmak amacıyla, özellikle Avrupa Birliği ülkelerinin çalışmalar yürüttüğu bilinmektedir. Bu çerçevede, Avrupa Konseyi’nin teşvik ve yönlendirmesiyle 1993 yılında Euroclio (European Standing Conference of History Teachers’ Associations) resmi olarak kurulmuştur (Slater, 1995, s. 73; <http://www.eurocliohistory.org/>). Avrupa değerleri çerçevesince ortak bir tarih öğretimi anlayışı oluşturmaya çalışan bu kuruluş, tarih öğretimiyle ilgili pek çok bilimsel çalışma ve proje de yürütmektedir. Euroclio, çalışmalarını daha ziyade Avrupa Birliği üye ülkeleri ve birliğe üye olacak aday ülkelerde yapmaktadır. Yapılan çalışmaların ışığı altında, Avrupa Birliği üye ülkeleri ve birliğe üye olacak ülkeler için tarih öğretim yaklaşımları belirlenmektedir.

Bilindiği üzere Türkiye, Avrupa Birliği üyesi olabilmek için uzun bir süredir uğraş vermekte ve bu amaçla önemli reformlar gerçekleştirmektedir. Ülkemizin birliğe üye

olma sürecinde değişim gerçekleştirilmesi gereken alanlardan birisi de eğitimidir. Özellikle ortaöğretim kurumlarında okutulan sosyal bilimlerin farklı disiplinlerinin genel amaçlarının da gelişmiş Avrupa Birliği ülkelerinde okutulan Sosyal bilimler disiplinlerinin amaçları ışığı altında yeniden gözden geçirilmesi faydalı olacaktır. Ülkemizde ve Avrupa Birliği ülkelerindeki tarih öğretiminin genel amaçlarının karşılaştırılmasına yönelik çalışmaların sınırlı olduğu bilinmektedir. Bu konuyla ilgili olarak Köstüklü (1997, s. 1), İngiltere’de tarih öğretiminin temel amaçları, tarih müfredatı, tarih öğretiminin dayandığı metodik temeller, ders kitapları ve öğretim metotları konusunda bir çalışma yapmıştır. İngiliz tarih öğretiminin genel amaçlarına ilaveten, diğer Avrupa Birliği ülkelerinin tarih öğretiminin amaçlarını da kapsayacak karşılaştırmalı bir çalışmanın yapılmasının faydalı olabileceği düşünülerek, bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırmayla, Avrupa Konseyi’nin yaptırdığı son bir çalışmanın ışığı altında, farklı Avrupa Birliği ülkelerinin ortaöğretim kurumlarında okutulan tarih derslerinin genel amaçlarıyla ortaöğretim tarih müfredat programımızın genel amaçlarının karşılaştırılmalı bir değerlendirmesi yapılacaktır.

Avrupa Birliği ülkeleri ve ülkemiz tarih müfredat programlarının karşılaştırılması çerçevesinde, ilk aşamada birliğin ekonomik ve teknolojik açıdan güçlü ülkelerinden olan İngiltere, Hollanda, Avusturya ve Fransa’nın tarih öğretim amaçlarıyla birliğe 1 Mayıs 2004’te üye olan Çek Cumhuriyeti, Estonya ve Macaristan’ın tarih öğretiminin genel amaçları karşılaştıracaktır. Daha sonra, Avrupa Birliği ülkeleriyle ülkemizdeki tarih öğretiminin genel amaçları karşılaştırılarak genel bir değerlendirme yapılacaktır. Son olarak, Avrupa Birliği’nin gelişmiş ülkelerinin tarih müfredat programlarının genel amaçlarının ışığı altında ülkemiz tarih müfredat programının genel amaçlarının geliştirilmesiyle ilgili önerilerde bulunulacaktır.

İngiltere, Hollanda, Avusturya ve Fransa’da Tarih Öğretiminin Genel Amaçları:

Avrupa birliğinin teknolojik ve ekonomik açıdan gelişmiş ülkelerinden olan İngiltere, Hollanda, Avusturya ve Fransa’da tarih öğretimi, eğitim ve öğretim etkinlikleri içinde önemli bir yer işgal etmektedir. İngiltere, Avusturya ve Hollanda’da ortaöğretim düzeyinde tarih öğretimi ayrı bir disiplin olarak öğretilirken Fransa’da coğrafyayla beraber bir bütün arz edecek şekilde öğretilmektedir (Carpentier ve Dessieux, 2003, s. 184). Bu ülkelerde tarih öğretiminin genel amaçları incelendiği zaman, İngiltere, Hollanda, Fransa ve Avusturya’da tarih öğretiminin genel amaçlarının pek çok ortak yönünün olduğu görülür. Ek 1’de görüldüğü üzere, Avrupa Birliği’nin teknolojik ve

ekonomik açıdan gelişmiş ülkelerinde tarih öğretiminin genel amaçları, öğrencilere çağımızda ihtiyaç duyulan pek çok nitelik ve beceriyi kazandırabilecek bir yapıdadır. Birliğin gelişmiş ülkelerinde tarih öğretiminin genel amaçları; tarihi bilgi ve kültür aktarımıyla ilgili genel amaçlar, etkili vatandaşlıkla ilgili genel amaçlar; bilgiyi düzenlemeye, kullanmaya ve üretmeye dönük genel amaçlar olmak üzere üç ana kategoriye ayrılabilir. Bu ülkelerden Hollanda ve Avusturya’da tarih öğretimine yüklenen misyonun daha geniş olduğu ve bu iki ülkede genel amaçlar arasında etkili vatandaş yetiştirmeye yönelik amaçların sayısının fazlalığı dikkat çekmektedir (Leeuw-Roord ve Veldhuis-Meester, 2003, s. 202; Edel ve Stotzka, 2003, s. 151). İngiltere, Fransa, Avusturya ve Hollanda’da tarih öğretiminin genel amaçlarının ortak yönleri, aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Tarihi Bilgi ve Kültür Aktarımıyla İlgili Genel Amaçlar:

- Ulus, Avrupa ve dünya tarihi konusunda öğrencilerin bilgilendirilmesi
- Kültür ve mirası aktarma
- Ortak mirası ve kültürel geçmişı anlama

Etkili Vatandaşlıkla İlgili Genel Amaçlar:

- Demokrasi ve hukuk kuralları hakkında bilgi edinme
- Çağdaş dünyayı anlayabilme
- Öğrencilere toplumda kendi yerini bulabilme becerisi kazandırma
- Kendi ülkesinin, Avrupa’nın ve dünyanın sosyal problemleriyle ilgilenme ve bunları çözebilme
 - Barış, özgürlük, hoşgörü, iletişime açık olma, tolerans v.b özellikleri geliştirebilme
 - Öğrencilerin kimlik gelişimlerine yardım etme
 - Öğrencileri yetişkin yaşama hazırlama

Bilgiyi Düzenlemeye, Kullanmaya ve Üretmeye Dönük Becerilerle İlgili Genel Amaçlar:

- Basit düzeyde araştırmalar yapabilme
- Zihinsel olgunluğu sağlama ve zihni eğitme
- Analitik düşünebilme
- Eleştirel olabilme
- Problem çözebilme
- Tarihsel bilgiyi kritik edebilme
- Önyargıları tespit edebilme ve yenebilme

• Tarih, coğrafya ve sosyal bilimler öğretiminden doğan problemleri tanıma ve çözmeye çalışma

• Tarihçilerin kullandığı metodolojiyi öğrenebilme (Leeuw-Roord ve Veldhuis-Meester, 2003, s. 2002; Edel ve Stotzka, 2003, s. 151; Carpentier ve Dessieux, 2003, s. 185-186; McLaughlin ve Sinclair, 2003, s. 237).

Çek Cumhuriyeti, Estonya ve Macaristan'da Tarih Öğretiminin Genel Amaçları:

Estonya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan 1 Mayıs 2004'te Avrupa Birliğine üye olmuşlardır. Bu ülkelerde ortaöğretim düzeyinde tarih öğretiminin genel amaçları incelendiği zaman, amaçların birliğin diğer ülkelerine nazaran daha geleneksel olduğu ve tarih derslerinin öğrencilere çağımız bireylerinin sahip olması gereken problem çözme, karar verme ve analitik düşünme gibi beceri ve nitelikleri kazandırmaktan uzak olduğu görülmektedir. Çek Cumhuriyeti, Estonya ve Macaristan'da tarih öğretiminin amaçlarının geleneksel olmasının en önemli sebeplerinden birisi olarak, bu ülkelerin sosyo-ekonomik ve kültürel gelişmelerinin birliğin diğer ülkelerine nazaran daha farklı bir gelişme süreci göstermesi gösterilebilir. Ek 2'de görüldüğü üzere, bu üç ülkenin tarih öğretiminin genel amaçları ağırlıklı olarak tarihsel bilgi ve kültür aktarımına dayanmaktadır (Homerova ve Patkova, 2003, s. 168; Oja ve Raudsepp, 2003, s. 176-177; Bartha ve Vass, 2003, s. 194). Bu çerçevede, Çek Cumhuriyeti, Estonya ve Macaristan'da tarih öğretiminin amaçlarını, tarihi bilgi ve kültür aktarımı ve tarih biliminin niteliğine ilişkin amaçlar olmak üzere iki temel kısma ayırabiliriz. Bu amaçların ortak yönlerini aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

Tarihi Bilgi ve Kültür Aktarımıyla İlgili Genel Amaçlar:

- *Dünya tarihi içinde ulus ve bölge tarihinin yerini anlama*
- Tarihe karşı ilgi
- Dünya ve Avrupa tarihinin önemli dönemleri hakkında bilgi elde etme
- Maddi ve manevi kültürü derinlemesine anlama
- Kültürel, sosyal ve manevi konularla ilgili tarihsel değişim ve günlük tarih bilgisi elde etme

Bilgiyi Düzenlemeye, Kullanmaya ve Üretmeye Dönük Becerilerle İlgili Genel Amaçlar:

- Günümüzü anlayabilme
- Yorum ve fikir ile tarihsel gerçekler arasındaki farkı görebilme
- Sebep, sonuç, benzerlik, farklılık, süreklilik ve kanıt gibi kavramları öğrenme

- Yorum ile gerçek arasındaki farkı ve önyargının bilgiyi nasıl tahrip ettiğini görebilme
- Sosyal değişimin farkında olabilme
- Zaman ve kronolojiyi anlama (Homerova ve Patkova, 2003, s. 168; Oja ve Raudsepp, 2003, s. 176-177; Bartha ve Vass, 2003, s. 194).

Türkiye Cumhuriyeti Tarih Müfredat Programının Genel Amaçları:

Cumhuriyetin ilanını takiben tarih dersi, eğitim ve öğretim etkinlikleri içinde önem verilen bir ders olarak karşımıza çıkmaktadır. Ulus devlet anlayışına göre kurulan Türkiye Cumhuriyetinde yetişen gençlere ulus bilincinin kazandırılması ve geçmişin öğretilmesi görevi tarih derslerine yüklenmişti. Bu bağlamda, 1924 yılından buyana tarih müfredat programımızda değişiklikler yapılmıştır (Kaya, 2003, 25-50). Cumhuriyetin kuruluşunu takiben Atatürk’le beraber, Türk tarihine bütüncül bir biçimde bakılmaya başlanmış ve tarih programlarında Türk tarihi esas alınmıştır (Safran, 2002, s. 937-938). 1936 yılı programı incelendiği zaman, programın bütün uygarlıkları Türklüğe ve Türklere bağladığı görülür (Sakaoğlu, 1998, s. 146).

İkinci Dünya Savaşı sonrası sosyo, ekonomik, kültürel ve siyasi alanda önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Dünyada meydana gelen bu değişimden, diğer disiplinlerle beraber tarih öğretimi de etkilenmiş ve özellikle İngiltere merkezli olmak üzere, tarihin neden öğretildiği, amaçları, felsefesi ve nasıl öğretilmesi gerektiği üzerine yoğun tartışmalar yaşanmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası tarih öğretim amaçlarında dünyada meydana gelen değişim ülkemize de yansımış ve 1970’li yıllarda, tarih programlarımız öğrencilere problem çözme becerisi kazandıracak bir anlayışa göre şekillendirilmiştir. Ancak programın öngördüğü anlayış, tarih öğretmenleri tarafından uygulanamamıştır (Safran, 2002, s. 937).

Tarih programda yapılan son önemli değişiklik 1993 yılında gerçekleştirilmiş olup bu programın giriş kısmında, o tarihe kadar tarih öğretiminde ve tarihsel bilgide değişme ve gelişmeler olmasına karşın, Cumhuriyet dönemi tarih müfredat programlarında büyük değişikliklerin yapılamadığı iddia edilmektedir (MEB, 1993, s. 4). 1993 programı, ders geçme ve kredili sisteme göre hazırlanmıştı. Ancak 1998 yılında alınan bir karar uyarınca, 1993 Tarih Müfredat Programı’nda bir değişiklik yapılmadan, programın aynen sınıf geçme sistemine uygulanması kabul edilmiştir (Kaya, 2003, s. 48). Bu programa yönelik olarak ülkemizdeki tarih ve tarih eğitimcilerinin değişik eleştiriler getirdiği görülmektedir. Özbaran’a (1998, s. 31) göre, tarih müfredat programı esas alınarak hazırlanan ders kitapları çağdaş olayları, başka ulusların tarihlerini ve Türk toplumunun

kendini tanımasına uygun değildir. Tuncay (1988, s. 57) ise, tarih ders kitaplarının kapsamının coğrafi, zaman ve kavramsal açıdan genişletilmesi gerektiğini savunmaktadır. Tarih ders kitapları, tarih müfredat programı esas alınarak hazırlandığı için, bu eleştirilerin hepsi müfredat programı için geçerlidir. Yukarıdaki eleştirilere ilaveten, Safran (2002, s. 938) programın pedagojik açıdan eksikliğini vurgulamış ve Türk tarihi içeriğinin çocuğun psikolojik gelişimine göre düzenlenmediğine işaret etmiştir.

Halen kullanımda olan tarih programının genel amaçları; tarihi bilgi ve kültür aktarımıyla ilgili genel amaçlar ve bilgiyi düzenlemeye, kullanmaya ve üretmeye dönük becerilerle ilgili genel amaçlar olmak üzere iki kısma ayrılabilir. Genel amaçların ortak yönleri aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Tarihi Bilgi ve Kültür Aktarımıyla İlgili Genel Amaçlar:

- Öğrencilerin kendilerini kuşatan kültür dünyaları hakkında meraklarını gidermek ve ortaklık duygusu uyandırmak
- Milli tarihin yerini belirlemek suretiyle milli kimliğin nasıl oluştuğunu kavratmak
- Kültür farklılıklarının nasıl oluştuğunu kavratmak
- Kültür ortamlarının ve medeniyetlerin farklılığı şuurunu kazandırmak
- Farklı kültürler bünyesinde evrenseli yakalama becerisini kazandırmak
- Kronoloji cetvelleri yardımıyla öğrencilere zaman şuru kazandırmak (MEB, 1993, s. 4-5).

Bilgiyi Düzenlemeye, Kullanmaya ve Üretmeye Dönük Becerilerle İlgili Genel Amaçlar:

- Öğrenilen fikirleri sorgulama, görelilik mefhumunu kavrama, tenkit zihniyetini kazanma
- Bilgi birikimi ve yeni araştırma metotları kazandırmak
- Asliyi arıziden, sürekliyi geçiciden ayırabilme yeteneklerini geliştirmek (MEB, 1993, s. 4-5).

1993 yılında tarih müfredat programımızın genel amaçlarının değişikliğe uğramasına karşın bu amaçların, geçmişi bilen ve geçmişin ışığı altında bugünü anlayabilen etkin, üretken, yaratıcı ve problem çözme becerisine sahip öğrencilerin yetiştirilmesi açısından yeterli olmadığı açıktır. Ülkemizde ortaöğretim düzeyinde tarih öğretiminin genel amaçları incelendiği zaman, bu amaçların ağırlıklı olarak tarihi bilgi ve kültür aktarımına dayandığı görülmektedir. Buna karşın, bilgi toplumunda bireylerin sahip olması gereken en temel beceriler arasında bulunan analitik düşünme, problem çözme ve araştırma becerileriyle ilgili genel amaçların istenilen seviyede olmadığı

anlaşılmaktadır. Buna ilaveten, genel amaçlar arasında demokratik sistemin nasıl geliştiği ve öneminin kavranmasına yönelik amaçların bulunmaması da tarih programımızın eksik yönlerinden birisi olarak gösterilebilir.

Sonuç ve Öneriler:

Avrupa Birliği üyesi sekiz ülkenin ve ülkemizin ortaöğretim tarih müfredat programları incelendiği zaman, Avrupa Birliğine üye ülkelerin tarih müfredat programlarının genel amaçları arasında farklılıklar olduğu görülür. Özellikle birliğin teknolojik ve ekonomik açıdan gelişmiş ülkeleri olan İngiltere, Hollanda, Avusturya ve Fransa’da tarih öğretimının genel amaçları tarihsel bilgi ve kültür aktarımı, etkili vatandaş yetiştirme, bilgiyi düzenlemeye, kullanmaya ve üretmeye dönük becerilerle ilgili üç ana temel üzerinde odaklanmıştır. Bu üç ana kategoride bulunan genel amaçlar aracılığıyla tarih bilincine sahip, demokratik sisteme bağlı ve üst düzey düşünme becerileri gösteren öğrencilerin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Avrupa Birliğine 1 Mayıs 2004’te üye olan ülkeler arasında yer alan Çek Cumhuriyeti, Estonya ve Macaristan’da tarih öğretimının genel amaçları incelendiği zaman, bu üç ülkenin genel amaçlarının birliğin gelişmiş ülkelerine nazaran çağımız insanının ihtiyaç duyabileceği analitik düşünme, araştırma ve problem çözme becerilerini kazandırmaktan uzak olduğu görülür. Bu üç ülkede tarih öğretimının genel amaçları, tarih biliminin niteliğiyle ilgili genel amaçlar, tarihi bilgi ve kültür aktarımıyla ilgili genel amaçlar olmak üzere iki kısımda toplanabilir. Çek Cumhuriyeti, Estonya ve Macaristan’da bilgi toplumunda bireylerin sahip olması gereken ve birliğin diğer gelişmiş ülkelerinin tarih öğretiminin genel amaçları arasında bulunan problem çözme, üst düzey düşünme becerisi ve vatandaşlıkla ilgili genel amaçlar bulunmamaktadır. Çek Cumhuriyeti, Estonya ve Macaristan’da tarih öğretiminin genel amaçlarının geleneksel olması sebebi olarak, bu ülkelerin Batı Avrupa ülkelerine nazaran daha farklı bir sosyo-ekonomik ve idari gelişme göstermeleridir.

Ülkemizde tarih öğretiminin genel amaçları incelendiği zaman, amaçların tarihsel bilgi ve kültür aktarımı, bilgiyi düzenlemeye, kullanmaya ve üretmeye dönük becerilerle ilgili genel amaçlar olmak üzere iki ana kategoride toplayabiliriz. Ülkemiz tarih öğretiminin genel amaçlarını İngiltere, Hollanda, Avusturya ve Fransa’da okutulan tarih öğretiminin genel amaçlarıyla karşılaştırıldığı zaman, ülkemizdeki amaçlarda tarihsel bilgi ve kültür aktarımının ağırlıkta olduğu görülmektedir. Çağımız insanının ihtiyaç duyduğu etkili vatandaşlık, bilimsel düşünebilme ve üst düzey düşünme becerileri gerektiren amaçların programda istenilen düzeyde olmadığı anlaşılmaktadır. Buna ilaveten, tarih müfredat programımızın genel amaçları, Çek cumhuriyeti, Estonya ve

Macaristan'ın genel amaçlarıyla karşılaştırıldığı zaman, bu üç ülkenin tarih öğretiminin genel amaçlarıyla, ülkemizde tarih öğretimin genel amaçları arasında benzerliklerin olduğu görülür. Avrupa Birliğine yeni üye olan bu ülkelerde de tarih öğretiminin ağırlıklı olarak tarihi bilgi ve kültür aktarımına dayandığı görülmektedir.

Yukarıdaki tartışmanın ışığı altında ülkemiz tarih müfredat programının genel amaçları için aşağıdaki öneriler yapılabilir:

- Tarih müfredat programımızın genel amaçları tarih öğretimi alanında dünyada meydana gelen gelişmelerin ışığı altında yeniden düzenlenmelidir.
- Tarih müfredat programımızın genel amaçları, demokratik anlayış ve etkili vatandaşlıkla ilgili beceri ve nitelikleri kazandıracak şekilde zenginleştirilmelidir.
- Tarih müfredat programımızın genel amaçları bilgiyi düzenlemeye, kullanmaya ve üretmeye dönük becerileri geliştirecek şekilde zenginleştirilmelidir.
- Dünyada tarih öğretiminin genel amaçlarında meydana gelen değişim ve gelişmelerin ülkemiz şartlarına nasıl uyarlanabileceği konusundaki bilimsel çalışmalar teşvik edilerek desteklenmelidir
- Ülkemizde tarih öğretiminin genel amaçlarının geliştirilmesi ve bu alanın amaçlarının öğrencilere nasıl daha iyi aktarılacağı konusundaki bilimsel çalışmalar teşvik edilerek desteklenmelidir.

KAYNAKLAR:

Bartha, R. ve Vass, V., (2003), "Hungary", *Initial Training for History Teachers: Structures and standards in 13 member states of the Council of Europe*, Ed.; A. Ecker. Germany: Council of Europe Publishing, s. 188-195.

Carpentier, J. ve Dessieux, G., (2003), "France", *Initial Training for History Teachers: Structures and standards in 13 member states of the Council of Europe*, Ed.; A. Ecker. Germany: Council of Europe Publishing, s. 178-187.

Ecker, A., (2003), *Initial Training for History Teachers: Structures and standards in 13 member states of the Council of Europe*, Ed.; A. Ecker. Germany, Council of Europe Publishing.

Edel, K. ve Stotzka, H., (2003), "Austria", *Initial Training for History Teachers: Structures and standards in 13 member states of the Council of Europe*, Ed.; A. Ecker. Germany: Council of Europe Publishing, s.143-153.

Homerova, M. ve Patkova, H., (2003), "Czech Republic", *Initial Training for History Teachers: Structures and standards in 13 member states of the Council of Europe*, Ed.; A. Ecker. Germany: Council of Europe Publishing, s. 163-170.

<http://www.eurocliohistory.org/> [Giriş Tarihi: 20.07.2004]

Haydn, T., Arthur, J. ve Hunt, M., (1997), *Learning to Teach History in the Secondary School*, London, Routledge.

Köstüklü, N., (1997), “İngiltere’de Tarih Öğretimi Üzerine Bazı Düşünceler ve Türkiye’deki Tarih Öğretimiyle İlgili Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme” *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (Sosyal Bilimler)*, Sayı 8, s. 1-22.

Köstüklü, N., (1998), *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi*, Konya, Kuzucular Ofset.

Kaya, B., (2003), *1998 Tarih Müfredat Programının Genel Amaçlarının Gerçekleşme Düzeyi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

Leeuw-Roord, J. ve Velhuis-Meester, I (2003), “The Netherland” *Initial Training for History Teachers: Structures and standards in 13 member states of the Council of Europe*, Ed.; A. Ecker. Germany: Council of Europe Publishing, s. 196-202.

MEB (1993) *Tarih 1-2 Programları*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.

McLaughlin, M. ve Sinclair, Y., (2003), “United Kingdom (England and Wales)”, *Initial Training for History Teachers: Structures and standards in 13 member states of the Council of Europe*, Ed.; A. Ecker. Germany: Council of Europe Publishing, s. 232-238.

Oja, M. ve Raudsepp, A., (2003), “Estonia”, *Initial Training for History Teachers: Structures and standards in 13 member states of the Council of Europe*, Ed.; A. Ecker. Germany: Council of Europe Publishing, s. 171-177.

Özbaran, S (1998) “Neden ve Nasıl Tarih?”, *Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları*, Salih Özbaran (Editör): (s. 25–33), İzmir: Dokuz Eylül Yayıncılık.

Paykoç, F., (1991), *Tarih Öğretimi*, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Safran, M. ve Bahri, Ata. (1996) ‘Barışçı Tarih Öğretimi Üzerine Çalışmalar: Türkiye’de Tarih Kitaplarında Yunanlılara İlişkin Öğrenci Görüşleri’ Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 16, Sayı 1, s.11-26.

Safran, M., (2002), “Türk Tarihi Öğretimi ve Meseleleri”, *Türkler*, C. 17, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, s. 935-942.

Sakaoğlu, N., (1998) “İlkokul Tarih Programları ve Ders Kitapları”, *Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları*, Salih Özbaran (Editör): (s. 143-152), İzmir: Dokuz Eylül Yayıncılık.

Slater, J., (1995), *Teaching History In The New Europe*, Casell, London.

Tuncay, M., (1998), “Tarih Öğretiminin İyileştirilmesine Yönelik Düşünceler”, *Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları*, Salih Özbaran (Editör): (s. 55-57), İzmir: Dokuz Eylül Yayıncılık.

Ek 1: Avusturya, Fransa, İspanya, Hollanda ve İngiltere’de Tarih Öğretiminin Genel Amaçları

Ülkeler	Amaçlar
Avusturya	<ul style="list-style-type: none">• Avusturya tarihiyle bağlantılı olarak dünya ve Avrupa tarihi hakkında derin bilgi elde etme• Tarihi bilgiyi arttırma, geliştirme ve sağlamlaştırma• Metodolojik olarak eğitim ve tarihsel bilgiyi eleştirel olarak seçebilme• Politika, hukuk, toplum, ekonomi ve kültür arasındaki ilişki hakkında derin bilgi elde etme• Tarihe ve tarihsel konulara eleştirel ve problem çözme açısından seçenekler geliştirebilme• Demokrasi kurumu ve hukuk kuralları hakkında derinlemesine bilgi elde etme• Barış, özgürlük, adalet, iletişime açık olma, açık fikirlilik, tolerans ve insani değerler gibi değerleri anlama• Önyargıları tespit edebilme ve bunları zamanla yenebilme• Toplumun, Avusturya’nın, Avrupa ve Dünyanın sosyal problemleriyle ilgilenme, kaynakların yorumlanması ve seçiminde eleştirel olabilme (Edel ve Stotzka, 2003, s. 151).
Fransa	<ul style="list-style-type: none">• Günümüz problemlerinin farkında olma• Kültür ve mirası aktarma• Zihni geliştirme• Vatandaşlık sorumlulukları fikrini geliştirme• Öğrencilere tarih ve coğrafya bilgisi aktarmak ve bu bilginin öğrenilmesini sağlamak buna emin olma• Çağdaş dünyayı anlayabilme• Öğrencilere toplumda kendi yerlerini bulabilme becerisi kazandırma• Zihinsel olgunluğu sağlamak ve geliştirmek için, analitik metotları elde etme (Carpentier ve Dessieux, 2003, s. 185-186).
Hollanda	<ul style="list-style-type: none">• Zaman içinde değişim ve farklı alanlarda düşünebilme yeteneği• Evrensel, Avrupa, ulusal, bölgesel problemler ve eğilimleri anlama• Güncel problemlerle ilgili olaylar, figürler ve tarihsel yapılarla ilgili beceri, bilgi, anlayış kazanma• Hollanda’daki modern politik sistemin gelişimiyle ilgili bilgi, anlama, beceri, ve modern politik sistemin nasıl işlediği ve toplumla birbirini nasıl etkilediğini görme• Hollanda politik sisteminin ve geçmişin ürünü olan konu ve olaylara öğrencinin kendi katılımıyla ilgili bir bakış açısı kazanma• Sosyal problem ve konularla ilgili olarak kendinin ve diğerlerinin değerlerini tanıma ve değerlendirme• Elde edilen bilgiler çerçevesinde çok basit bir araştırma yapabileme (Leeuw-Roord ve Veldhuis-Meester 2003, s. 202).
İngiltere	<ul style="list-style-type: none">• Erken Ortaçağdan 20. Yüzyılın yarısına kadar Birleşik Krallığın ekonomik, toplumsal, kültürel ve politik yönünü öğrenme• Avrupa ve Avrupa dışı tarihi öğrenme.• Farklı periyot ve dönemlerde tarihsel olaylar ve değişimler arasında ilişki ve bağlantı kurma.• Tarihsel bilgiyi, bilgi kaynaklarını değerlendirmek için kullanma• Tarihsel olay ve gelişmeleri hikaye etme, betimleme ve açıklama.• İngiliz tarihi hakkında, Avrupa ve Dünya ile bağlantılı olarak derinlemesine bilgilendirme• Günümüzü geçmişin ışığı altında anlayabilme• Geçmişe karşı ilgi uyandırma• Öğrencilerin kimlik gelişmelerine yardım etme• Ortak mirası ve kültürel geçmişin anlamaya yardım etme• Modern dünyada diğer ülkeleri ve diğer kültürleri bilmesi ve anlamasına yardım etme• Disiplinli çalışmayla zihni eğitime• Tarihçilerin kullandığı metodolojiyi öğrenciye tanıtmaya• Müfredatın diğer alanlarını zenginleştirme• Öğrencileri yetişkin yaşama hazırlama (McLaughlin ve Sinclair, 2003, s. 237; Haydn, Arthur ve Hunt, 1997, s. 21-22).

Ek 2: Çek Cumhuriyeti, Estonya ve Macaristan’da Tarih öğretiminin Genel Amaçları

Ülkeler	Amaçlar
Çek Cumhuriyeti	<ul style="list-style-type: none">• Maddi ve manevi kültürü derinlemesine anlama• Kültürel, sosyal ve manevi konularla ilgili tarihsel değişim ve günlük tarih bilgisi• Bağımsızlık ve vatandaşlık hakları için yapılan mücadelenin sonuçları bilgisi• Dünya ve ulus tarihinde meşhur insanların mesaj ve yaptıklarını derinlemesine anlama• Bölgesel tarih hakkında derin bilgi elde etme• Ulusumuzun tarihini dünya tarihiyle bağlantılı olarak derinlemesine anlama• Sosyal becerileri geliştirme (Homerova ve Patkova, 2003, s. 168).
Estonya	<ul style="list-style-type: none">• Tarihe karşı ilgi geliştirme• Öğrencilerin yaşadıkları ana yurtları ve Estonya tarihi hakkında sistematik bilgi edinme.• Dünya ve Avrupa tarihinin önemli dönemleri hakkında bilgi edinme• Günümüzdeki olayları anlayabilme• Tarihle ilgili değer ve değerlendirme elde edebilme• Yorum ve fikir ile tarihsel gerçekler arasındaki farkı görebilme• Tarihsel süreci anlayabilmek için temel kavramların önemini anlama, bu çerçevede, sebep, sonuç, benzerlik, farklılık, süreklilik ve kanıt gibi kavramları öğrenme (Oja ve Raudsepp, 2003, s. 176-177).
Macaristan	<ul style="list-style-type: none">• İnsani çalışmalar için beceri, tutum ve kişisel bilgi• Bilginin elde edilip uygulanması• Farklı kaynak ve belgelerden bilgi elde edebilme ve sonuca gidebilme• Gerçek ve tartışma arasındaki fark, tek taraflılık ve ön yargının bilgiyi nasıl tahrip ettiğini görme• Sosyal ve tarihsel olayların, insan davranışlarının sebeplerini görebilme• Süreklilik ve değişimin sosyo-tarihsel gelişmelerde, toplum ve tarihteki rolü görme• Kurumların, olayların, durumların, tarihsel figürlerin değerlendirilmesi ve kendi değerlerini haklı çıkarma• Sunuş becerilerini kazanma• Zaman ve kronolojiyi anlama• Tarihsel coğrafyayı anlama• Tarih, tarih ve vatandaşlık, tarih ve sosyal bilgiler (Bartha ve Vass, 2003, s.194).

Ek 3: Türkiye Cumhuriyeti Tarih Müfredat Programının Genel Amaçları

Ülke	Amaçlar
Türkiye	<ul style="list-style-type: none">• Öğrencilerin kendilerini kuşatan kültür dünyaları hakkında meraklarını gidermek• Öğrencilere, yukarıda belirtildiği anlamları içinde tabiatın ve tarihin meydan okuyuşlarına insan tarafından verilmiş cevapların çok çeşitli olduğunu böylece de kültür farklılıklarının olduğunu kavratmak; bu sayede milletler arasında sağlıklı ve verimli bir anlaşma ortamının şartlarını hazırlamak• Öğrencilere kültür ortamlarının ve medeniyetlerin farklılığı şuurunu kazandırmak suretiyle, onların öğrenilen fikirleri sorgulama, görelilik mefhumunu kavrama, tenkit zihniyetini kazanma ve farklı kültürler bünyesinde evrenseli yakalama melekelerini geliştirmek• Öğrencilerde, kendilerine geçmiş nesillerle ve çağdaşlarıyla irtibatlandırılan bir ortaklık duygusu uyandırmak• Belli bir bilgi birikimi ve yeni araştırma metotları kazandırmak suretiyle öğrencilere dünyayı daha iyi tanıma ve toplumda sorumlu bir rol oynama imkanı sağlamak• İçinde yaşadığı zamanın arka planını açıklığa kavuşturmak suretiyle öğrencinin onu daha iyi anlamasına yardımcı olmak ve böylece onun asliye arziden, sürekliyi geçiciden ayırabilme yeteneklerini geliştirmek• Üzerinde dikkat çekici hadiselerin ve medeniyet vukualarının gösterildiği kronoloji cetvelleri yardımıyla öğrencilere zaman şuurunu kazandırmak; hadiselerin ve nesillerin damgasını taşıyan kısa süreli, iktisadi ve sosyal değişmelerin vuku bulduğu orta süreli ve medeniyetlerin olduğu uzun süreli

	<p>zaman anlayışlarını kavratmak</p> <ul style="list-style-type: none">• Büyük medeniyetler arasındaki münasebetler ağı içerisinde milli tarihin yerini belirlemek suretiyle, milli kimliğin nasıl oluştuğunu kavratmak; onlara, millet varlığının ancak bu kimliğin korunarak sürdürülebileceği, değişme veya çağdaşlaşmanın, mahiyet değiştirme değil, almaya devam etme, oluşumunun sürekliliğini devam ettirme anlamına geldiği, Atatürk'ün belirlediği "muasır medeniyet seviyesine ulaşma ve onu geçme" idealinin ancak bu anlayış içinde gerçekleştirilebileceği şuurunu kazandırmaktır (MEB, 1993, s.4-5).
--	--